

УДК 81'243:378.016:[378.015.3:005.32
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-3-41>

Майя СУПРУН,
orcid.org/0000-0002-6800-2729
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) maiasuprun@gmail.com

МОТИВАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР УСПІШНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглядається мотивація як ключовий елемент процесу навчання іноземної мови. Підкреслюється, що формування та розвиток мотиваційних чинників є одним із найважливіших компонентів ефективного іноземного навчання. Методика викладання повинна забезпечувати високий рівень навчальної та комунікативної мотивації студентів у процесі оволодіння іноземною мовою. Мотивація у вивченні іноземних мов трактується як внутрішнє прагнення до досягнення мети, що формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Наголошується на важливості постановки практичних цілей, урізноманітнення навчального процесу через інтеграцію з хобі (музикою, фільмами, іграми), а також створення ситуацій успіху, які стимулюють бажання продовжувати навчання та долати труднощі. У статті розмежовується зовнішня та внутрішня мотивація: зовнішня зумовлюється впливом соціального середовища, тоді як внутрішня визначається рівнем особистої зацікавленості у володінні іноземною мовою. Внутрішня мотивація, у свою чергу, поділяється на комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну. Підкреслюється, що для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти за фахом пропонується використання таких стратегій, як індивідуалізація навчання, проєктна діяльність, застосування автентичних матеріалів, формування мовного середовища та використання інтерактивних технологій навчання. Відзначено чотири основні рівні мотивації у процесі вивчення іноземної мови. Зроблено висновок, що мотивація є вирішальним чинником успішного опанування іноземної мови, оскільки вона надає навчальній діяльності мету й енергію. Це сприяє подоланню труднощів, перетворює навчання з формального обов'язку на захопливий процес пізнання, підтримує інтерес через досягнення та позитивні емоції, покращує пам'ять і когнітивні здібності та відкриває нові освітні й професійні можливості. За відсутності мотивації навчальний процес стає малоефективним і швидко згасає.

Ключові слова: мотивація, мотиваційні чинники, формування, розвиток, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, стратегія, вирішальний чинник, навчальний процес.

Maiia SUPRUN,
orcid.org/0000-0002-6800-2729
PhD in Pedagogy,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for the Humanities
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) maiasuprun@gmail.com

MOTIVATION AS A KEY FACTOR OF SUCCESSFUL FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION BY STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article deals with motivation as a key element of the process of studying of foreign language. It is emphasized that the formation and development of motivational factors is one of the most important components of effective studying of foreign language. Teaching methods should ensure a high level of educational and communicative motivation of students in the process of foreign language acquisition. Motivation in studying of foreign languages is interpreted as an internal desire to achieve a goal, which is formed under the influence of both external and internal factors. It is emphasized the importance of setting practical goals, diversification of the educational process through integration with hobbies (music, films, games), as well as creation of situations of success that stimulate the desire to continue studying and overcome difficulties. The article distinguishes between external and internal motivation: external is determined by the influence of the social environment, while internal is determined by the level of personal interest in acquisition of foreign language. Internal motivation, on the other hand, is divided into communicative, linguistic and instrumental. It is emphasized that the use of such strategies as individualization of studying, project activities, the use of authentic materials, the formation of language environment and the use of interactive learning technologies are proposed to increase the motivation of applicants of higher education by specialty. It is noted four main levels of motivation in the process of studying of foreign language. It is concluded that motivation is a decisive factor in the successful acquisition of foreign language.

since it gives a purpose and energy to educational activities, helps overcome difficulties, transforms studying from a formal obligation into an exciting process of cognition, maintains interest through achievements and positive emotions, improves memory and cognitive abilities and opens up new educational and professional opportunities. In the absence of motivation, the educational process becomes ineffective and quickly fades away.

Key words: *motivation, motivational factors, formation, development, external motivation, internal motivation, strategy, decisive factor, educational process.*

Постановка проблеми. Володіння англійською мовою нині стає невід’ємним показником професійної компетентності сучасного фахівця будь-якого профілю. Сьогодні практичне володіння мовою зростає, оскільки збільшуються масштаби професійної мобільності, посилилися процеси освітньої міграції. Але в період навчання у студентів зазвичай відсутня мотивація до вивчення мови, а можливі перспективи її використання в майбутній професійній діяльності їм поки що не зрозумілі (Арістова, 2008: 25). Студенти немовних спеціальностей у процесі навчання переважно зосереджуються на фахових дисциплінах, відводячи іноземним мовам другорядну роль. Для значної частини здобувачів вищої освіти вивчення англійської мови та інших гуманітарних предметів є складним, що зумовлює зниження інтересу до цієї навчальної дисципліни та недооцінку її значущості. Водночас із набуттям академічного й професійного досвіду студенти поступово усвідомлюють, що володіння іноземною мовою відкриває доступ до сучасних наукових досягнень, міжнародного досвіду та є важливою складовою професійного зростання. Крім того, академічна мобільність розглядається як ефективний інструмент підготовки майбутніх фахівців до конкурентного ринку праці. У зв’язку з цим актуальним є впровадження різноманітних методів і підходів до навчання іноземної мови, спрямованих на підвищення навчальної мотивації студентів. Саме мотивація виступає одним із визначальних чинників успішного оволодіння іноземною мовою.

Одним із найважливіших компонентів навчання іноземної мови є формування та розвиток мотиваційних чинників у навчальному процесі. Методика навчання повинна забезпечити високу навчальну та комунікативну мотивацію студентів у процесі оволодіння мовою. Поява мотивації у процесі навчання зумовлюється ступенем зацікавленості навчальним матеріалом, його актуальністю, новизною, інформативністю, проблемністю, а також визначається способом організації процесу навчання.

Аналіз досліджень. Поняттю мотивації та її видам присвятили свої дослідження низка вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Е. Г. Азимов, О. М. Гринчишин, С. П. Кожушко,

С. Ю. Ніколаєва, О. Є. Ріхтер, Г. В. Рогова, О. Б. Тарнопольський, А. М. Щукин та інші; психологічні аспекти мотивації досліджували: С. М. Бучацька, І. О. Зимня, П. М. Якобсон та інші; мотиваційні стратегії – Z. Dörnyei, M. Kubanyiova, M. Lamb та інші.

У зарубіжній педагогіці питанням мотивації вивчення іноземних мов приділялось достатньо уваги. У психології мотивація розглядається як стан організму, що готовий до дії (Reber, 1985). Дуже часто це явище трактують як «порив», а ще точніше визначення дав Miller (1978): як біологічні, соціальні і психологічні якості, які захищають від лінощів і є поштовхами до дії. Педагогічні цілі включають у поняття мотиву Н. Komorowska (1978), R. Wensel (1994), виділяючи внутрішні і зовнішні мотиви (Wensel, 1994: 62).

Мета статті полягає в обґрунтуванні аналізу сучасних підходів мотивації як основних чинників оволодіння студентів іноземною мовою. Мотивація до навчання мови є однією з ключових проблем у методиці її викладання. Як навчальна дисципліна іноземна мова має низку специфічних характеристик, серед яких особливе місце посідає формування комунікативних умінь. У сучасних умовах значущість опанування мовою є беззаперечною, адже зміни в політичній ситуації, активізація міжнародного співробітництва та розширення міжкультурних контактів, а також проведення у закладах вищої освіти міжнародних конференцій за участю іноземних фахівців вимагають від студентів високого рівня володіння іноземною мовою. Уже багато років фахівці погоджуються з тим, що оволодіння іноземною мовою студентів немовних спеціальностей мусить розвивати у студента уміння вільно користуватися іноземною літературою у своїй галузі знань, а також спілкуватися іноземною мовою у певних ситуаціях (Бородіна, 2013: 62).

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що мотивація є рушійною силою у навчанні іноземної мови шляхом підвищення зацікавленості студентів в отриманні знань з метою виконання професійних завдань, вважаємо за доцільне розглянути поняття мотивації, її основні види, типи мотиваційних стратегій у вивченні іноземної мови. Як відомо, мотивація (від lat. «movere») – спону-

кання до дії, динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, який керує поведінкою людини, визначає його спрямованість, організованість, активність та усталеність; здібність людини задовольняти свої потреби у дії. Згідно з визначенням С. У. Гончаренка, мотивація – це “система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки”. На його думку, “як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватись з різних мотивів” (Гончаренко, 1997: 217). Поняття «мотив» означає певний спонукальний імпульс до дій та вчинків особистості. Саме від мотиву залежить психологічна характеристика до дії її суб’єктивний зміст. У сучасній науці існує безліч підходів до розуміння суті, природи, структури мотивації, а також до методів її вивчення. Проте, незважаючи на різноманітність підходів, найбільш вдалим вважаємо визначення В. П. Коваленко, Г. Г. Папури, які під мотивацією розуміють систему спонукальних імпульсів, що спрямовують навчальну діяльність на більш системне й глибоке вивчення іноземної мови, її вдосконалення й прагнення розвивати потреби оволодіння іншомовною діяльністю (Коваленко, 2013: 118).

Мотивація відіграє ключову роль у процесі навчання та є його центральним елементом. За відсутності бажання вчитися студент не досягне результатів, і єдине, на що може вплинути викладач – це формування та підтримка мотивації.

На рівень навчальної мотивації впливає низка факторів:

- Насамперед важливим є усвідомлення **практичної мети** вивчення мови: для повсякденного спілкування, професійного розвитку, успішного навчання чи отримання високих оцінок.

- Значну роль відіграє й **відчуття власного успіху** – коли студент бачить прогрес, зростає його впевненість у собі, самостійність і бажання продовжувати навчання. Людина охочіше займається тим, що їй добре вдається.

- Важливим мотивуючим фактором є **прагнення до вільного спілкування** з людьми з інших країн – родичами, друзями, партнерами чи колегами.

- Також мотивація залежить від **соціального середовища**: у спільнотах, де знання іноземних мов високо цінуються, студенти краще усвідомлюють їхню значущість. Натомість відсутність такого заохочення може знижувати інтерес до навчання.

- Окремі студенти отримують задоволення безпосередньо від процесу пізнання нового. Їх може

надихати особистість викладача, змістовний підручник або теми, які мають особисту цінність. Крім того, сильним мотиватором є **інтерес до культури народу**, мову якого вивчають, особливо якщо студент планує навчання або проживання за кордоном.

Початкова мотивація виникає, коли студент усвідомлює можливі та бажані результати свого навчання. Важливо, щоб інтерес до вивчення іноземної мови був пов’язаний із прагненням підвищити загальну професійну компетентність.

Підтримка мотивації забезпечується через регулярне використання різних методів і прийомів, які заохочують студентів активно навчатися. Вивчення мови часто є тривалим процесом, який може відбуватися поза природним мовним середовищем і супроводжується різними відволікаючими чинниками. Тому необхідно створювати умови, що сприятимуть постійному залученню студентів до навчальної діяльності. Серед таких умов можна виділити:

- створення комфортної та сприятливої атмосфери на заняттях;

- чітке формулювання завдань та пояснення їх значення;

- постановку досяжних короткострокових цілей;

- мінімізацію страху перед помилками;

- розвиток автономності та здатності до самомотивації у студентів.

Застосування цих підходів допомагає не лише формувати початкову мотивацію, а й підтримувати її протягом усього навчального процесу.

Розвиток позитивної самооцінки вважається надзвичайно важливим аспектом мотивації шляхом звернення уваги студента до набутих успіхів та невдач, надавання раціональної, конструктивної оцінки з метою отримання успіхів у подальшому оволодінні іноземною мовою.

Слід розрізняти внутрішню та зовнішню мотивації. Зовнішня мотивація проектується оточуючим середовищем, в той час як внутрішня визначається рівнем індивідуальної зацікавленості у володінні іноземною мовою. У процесі викладання іноземної мови особливу увагу слід звернути на формування умов зовнішньої мотивації за допомогою мотиваційних стратегій навчання: створення основних мотиваційних умов, формування початкової мотивації, підтримка та забезпечення мотивації, розвиток позитивної самооцінки. Створення основних мотиваційних умов передбачає побудову атмосфери взаємопорозуміння між викладачем і студентами, створення позитивної динаміки всередині групи студентів з метою досягнення успіху.

Під час навчання основним завданням є стимулювання **внутрішньої мотивації** студентів, адже викладач може лише створювати умови, що сприяють її розвитку, наближені до професійної діяльності. Для цього важливо розуміти, що мотивує студентів у їхній майбутній професійній сфері.

Внутрішня мотивація формується завдяки безпосередньому процесу навчання мови: успішній комунікації, зацікавленості у вивченні, знанню особливостей професійної діяльності та можливості застосувати мовні навички у реальних професійних ситуаціях.

Отже, на думку науковців **внутрішня мотивація** поділяється на *комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну*.

Комунікативна мотивація – це готовність і здатність студента використовувати іноземну мову для спілкування. У межах професійної іншомовної компетентності вона проявляється у передбаченні бажаного результату спілкування та спрямованості уваги на його досягнення. Від рівня комунікативної мотивації залежить, якими засобами буде досягнута успішна комунікація – які мовні конструкції, слова та вирази обирає мовник для вираження своїх думок. Основне завдання комунікативної мотивації – це побудова мовлення відповідно до конкретної ситуації та норм мовного етикету, щоб ефективно передавати професійну інформацію та ставити запитання.

Лінгвопізнавальна мотивація – позитивне ставлення до самої мовної матерії, до оволодіння мовним матеріалом: правил та реалій мовних одиниць, здатність отримувати інформацію та успішно реалізовувати комунікацію під час професійного спілкування.

Інструментальна мотивація – позитивне сприймання студентами певних форм та видів роботи. Підбір навчальних матеріалів та завдань має носити різноманітний та професійно спрямований характер.

Отже, внутрішня мотивація характеризує мотиваційно-спонукальну сферу людини, на яку впливає характер навчальної діяльності, потреби суспільства, соціальні мотиви. В сукупності вони становлять зовнішню мотивацію.

Зовнішня мотивація зазвичай має віддалений характер, орієнтуючись на досягнення кінцевих результатів навчання. Водночас вона може мати досить сильний стимулюючий ефект на навчальний процес. На початкових етапах, а іноді й до початку вивчення іноземної мови, вона спрямовує студентів на досягнення поставленої мети. Важливо організувати навчальний процес так, щоб студенти на кожному етапі відчували просування

до мети. Для посилення дії зовнішньої соціальної мотивації корисно створювати спеціальні методичні засоби наочної презентації, які показують значення знань іноземної мови для різних професій і сфер діяльності. До таких засобів належать кінофільми, уривки художніх творів та соціально-політичної літератури. Вони роблять віддалену мету більш відчутною, формуючи готовність витратити час і сили на навчання. При цьому зовнішня мотивація часто поєднується з внутрішньою, підтримуючи її. Якщо зовнішня мотивація виконує стратегічну функцію, задаючи напрямок навчання на весь період, то внутрішня мотивація має тактичний характер. Вона активується самим процесом володіння мовою, тому її ще називають процесуальною мотивацією. Вона є більш близькою і актуальною, адже навчання має бути організоване так, щоб студенти на кожному занятті отримували задоволення від задоволення своїх навчальних потреб.

У процесі навчання іноземної мови викладач повинен використовувати різні мотиваційні підходи, підбираючи їх індивідуально для кожного студента. Доцільно застосовувати як методи заохочення, так і певні елементи дисциплінарного впливу, при цьому враховуючи соціокультурні особливості та приналежність студентів до різних груп.

Для підвищення мотивації здобувачів вищої освіти за спеціальністю важливо використовувати такі **стратегії**, як:

- Індивідуалізація навчання, тобто створення індивідуальних навчальних програм з урахуванням інтересів та потреб кожного здобувача.
- Проектна діяльність – залучення майбутніх фахівців до виконання цікавих проєктів, які дозволяють застосувати знання іноземної мови на практиці.
- Застосування автентичних матеріалів (статті, література за спеціальністю) для створення більш природного мовного середовища.
- Організація спілкування з носіями мови (наприклад, через Skype, онлайн-платформи тощо).
- Формування мовного середовища, тобто створення в аудиторії атмосфери, що сприяє спілкуванню іноземною мовою.
- Використання інтерактивних технологій навчання, як-от рольові ігри, проєктна діяльність, комунікативні методики.
- Залучення до міжнародних програм та академічної мобільності, що надає реальні можливості для застосування знань на практиці.
- Застосування різноманітних методів і прийомів навчання.

На заняттях з іноземної мови здебільшого приділяється увага засвоєнню обраного граматичного та лексичного матеріалу, а також розвитку навичок професійного читання. Водночас практика показує, що студенти проявляють значний інтерес до усного мовлення. Мовленнєві вправи в процесі читання повинні бути водночас професійно значущими та творчими, стимулювати активне мислення і підтримувати мотивацію до творчої діяльності під час заняття. Зацікавленість студентів у виконанні таких завдань значною мірою залежить від того, як вони сформульовані, наскільки вони нові та важливі для професійної діяльності.

З. Дорней аналізує феномен мотивації навчання іноземній мові з позиції виокремлення трьох рівнів, які включають у себе цілий ряд факторів мотивації, а саме:

1) рівень мови (культура, суспільство, практична важливість мови);

2) рівень студента (самоефективність, впевненість у собі, орієнтація на результат);

3) рівень навчальної ситуації (вплив особистості викладача, його поведінки, стилю викладання, вплив методів і прийомів навчання, а також вплив групової динаміки) (Dornyei, 1994: 273).

Дослідники Г. Крукс і Р. Шмідт визначають **чотири основні рівні** мотивації в процесі вивчення іноземної мови:

1) мікрорівень,

2) рівень роботи в класі,

3) навчальної програми та 4) рівень, пов'язаний із зовнішніми факторами. Вони застосовують принципи «очікуваності результату» та «самостійності» в поясненні теорії мотивації у навчанні (Crookes, 1991: 469).

Разом із формуванням мотивації як основного психологічного чинника використання іноземної мови у підготовці майбутніх фахівців, велике значення для освітньо-виховного процесу має також створення психологічного комфорту під час навчання.

Ми повністю погоджуємося з твердженням про те, що створенню психологічного комфорту у групі сприяє:

- доброзичлива атмосфера під час заняття;
- спокійна бесіда з кожним учасником навчального процесу;
- увага та повага до кожного зі студента;
- позитивна реакція викладача на бажання студента висловити власну точку зору;
- тактичне виправлення помилок та надання студентам установок, що робити помилки під час говоріння іноземною мовою – це природно, але разом з тим, необхідно працювати над тим, щоб їх було менше;
- заохочення студентів до самостійної діяльності та виконання творчих завдань.

Висновки. Сучасні процеси розвитку нашої держави та трансформації суспільного життя в умовах глобалізації роблять вивчення англійської мови надзвичайно актуальним, адже вона виступає мовою міжнародного спілкування.

Мотивація є основним фактором успішного оволодіння іноземною мовою, оскільки вона визначає мету навчання (кар'єрні перспективи, подорожі чи спілкування) і надає енергію для подолання складнощів. Завдяки мотивації навчання стає більш цікавим і осмисленим процесом, підтримує інтерес через досягнення та позитивні емоції, сприяє розвитку пам'яті та когнітивних здібностей, а також відкриває нові можливості для самореалізації. Без мотиваційного стимулу процес навчання втрачає ефективність і швидко стає малопродуктивним.

Особлива роль мотивації проявляється саме при вивченні іноземних мов, оскільки вона допомагає визначити цілі, подолати труднощі та підтримувати зацікавленість у навчанні. Мотиваційні чинники формують рішучість і наполегливість студента, а також сприяють розвитку комунікативної компетентності.

Таким чином, мотивація направляє зусилля, підвищує результативність навчання та перетворює процес вивчення мови на захопливу подорож до нових знань і можливостей у професійній, освітній та соціальній сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Національний авіаційний ін-т. Київ. 2008. 248 с.
2. Бородіна Г. І. Щодо проблеми формування стійкої мотивації до вивчення іноземної мови у студентів інженерних спеціальностей. Вісник ХНУ. 2013. № 22. С. 59-66.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ. Либідь. 1997. 376 с.
4. Коваленко В. П. Проблема мотивації вивчення іноземної мови та лінгвокультурологічний аспект. Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2013. № 14 (273). С. 117-120.
5. Crookes G. Motivation: Reopening the Research Agenda. Language Learning. 1991. № 41. P. 469-512.
6. Dornyei Z. Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom. The Modern Language Journal. 1994. № 3. P. 273-284.
7. Wensel R. A General Theory of Language Education. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego. 1994. P. 36-57.

REFERENCES

1. Aristova N. O. (2008) Formuvannia motyvatsii vyvchennia inozemnoi movy u studentiv vyshchyykh nelingvistychnyykh zakladiv [The formation of motivation for learning a foreign language among students of non-linguistic higher educational institutions] dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Natsionalnyi aviatsiyni in-t Kyiv. 248. [in Ukrainian].
2. Borodina H. I. (2013) Shchodo problemy formuvannia stiikoi motyvatsii do vyvchennia inozemnoi movy u studentiv inzhenernykh spetsialnostei. [Regarding the problem of formation a sustainable motivation to study a foreign language among students of engineering specialities] Visnyk KhNU, 22. 59-66. [in Ukrainian].
1. Honcharenko S. U. (1997) Ukrainskyi pedagogichnyi slovnyk. [Ukrainian pedagogical dictionary] Kyiv, Lybid. 376. [in Ukrainian].
4. Kovalenko V. P. (2013) Problema motyvatsii vyvchennia inozemnoi movy ta lnhvokulturologichnyi aspekt. [The problem of motivation for learning a foreign language and the linguocultural aspect] Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka, 14. 117-120. [in Ukrainian].
5. Crookes G. (1991) Motivation: Reopening the Research Agenda. Language Learning, 41. 469-512.
6. Dornyei Z. (1994) Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom. The Modern Language Journal, 3. 273-284.
7. Wensel R. A (1994) General Theory of Language Education. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego. 36-57

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

